

Хаустова Марина Геннадіївна

*кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0003-1389-4528

Шановалова Ольга Вікторівна

*доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, завідувач
кафедрою господарського права юридичного факультету СХУ ім. В. Даля*

ORCID: 0000-0002-8813-3849

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ (ERA)

В науковій роботі аналізується, що розвиток України, як сучасної європейської країни, неможливий без міжнародного наукового спілкування, вивчення досвіду зарубіжних країн. Інтеграція України до Європейського дослідницького простору відкриває можливості для створення «внутрішнього європейського ринку» формування єдиної загальноєвропейської політики для розвитку основних напрямів науки й техніки в країнах Європи, науково-технічних розробок, вільного обміну знаннями, результатами досліджень, розширення сфер і обсягів досліджень, підвищення конкурентоспроможності й практичного використання наукових розробок.

Ключові слова: Європейський дослідницький простір, інтеграція, наукова-інноваційна діяльність, освіта, політика.

Khaustova Maryna

*PhD in Law, Senior researcher of the Scientific and research institute of
providing legal framework for the innovative development of NALS of Ukraine,*

Associate Professor

ORCID: 0000-0003-1389-4528

Shapovalova Olha

Leading Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development National Academy of Law Sciences of Ukraine, Head of the Department of Economic Law of the Volodymyr Dahl East

Ukrainian National University

ORCID: 0000-0002-8813-3849

INTEGRATION OF UKRAINIAN SCIENCE INTO THE EUROPEAN RESEARCH AREA (ERA)

The scientific work analyzes that the development of Ukraine, as a modern European country, is impossible without international scientific communication, study of the experience of foreign countries. Ukraine's integration into the European Research Area opens opportunities for the creation of an "internal European market" for the formation of a common European policy for the development of major science and technology in Europe, scientific and technical developments, free exchange of knowledge, research results, expanding research spheres and competitiveness. and practical use of scientific developments.

Key words: European research space, integration, research and innovation, education, policy.

В Україні тривалий час обговорюються питання створення власної національної інноваційної системи, формування інноваційних кластерів, проблем трансферу технологій і функціонування наукових та індустріальних парків, можливих шляхів відтворення технопарків, спеціальних (вільних) економічних зон і спеціальних режимів інвестиційної діяльності з метою розбудови власної системи підтримки науково-інноваційної діяльності як основного фактору інноваційно- інвестиційного розвитку економіки країни. Отже, розвиток України, як сучасної європейської країни, неможливий без міжнародного наукового спілкування, вивчення досвіду зарубіжних країн тощо. Тому надзвичайно важливим для забезпечення максимальної взаємної відкритості наукових співтовариств Європи та України є подолання

організаційних та інформаційних бар'єрів та дотримання і виконання основних стратегічних орієнтирів, визначених сумісними домовленостями.

Підписана у 2014 році Угода про асоціацію України з ЄС (часткове застосування поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) вступило в силу починаючи з 01.01.2016 р.) зробила для України реальністю максимальне використання розширеної зони вільної торгівлі для економічного та науково-технічного розвитку країни [1]. Так, згідно з цією Угодою: (1) ст. 374 свідчить, що наукове та технологічне співробітництво, спрямоване на посилення наукового потенціалу для вирішення національних і глобальних викликів, відповідає інтересам обох сторін; (2) ст. 375 п. 1 допомагає узгодженню політики і права у сфері науки технологій; (3) ст. 375 пп. 2 та 3 закріплюють, що інтеграція в Європейський дослідницький простір сприяє реформуванню та реорганізації системи управління науковою сферою і дослідницьких інституцій на основі співробітництва і конкуренції між дослідниками як на національному, так і на міжнародному рівні, сприяє розвитку конкурентоспроможної економіки і суспільства, заснованого на знаннях[1].

В Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695, були максимально враховані положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, і були сформульовані оперативні цілі та основні завдання для реалізації стратегічних орієнтирів, а саме :

- Забезпечення всебічного сприяння реіндустріалізації агломерацій та великих міст на основі інновацій (техніки та технологій) вищих технологічних устроїв, формування міських та регіональних економічних кластерів, що спрямовано на ефективне використання ресурсів території, її комплексний розвиток та становлення інноваційної економіки держави;

- Забезпечення використання потенціалу закладів вищої освіти для інноваційного розвитку агломерацій;

- Формування в агломераціях та великих містах потужних науково-технологічних, медичних центрів з використанням потенціалу закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів, бізнесу з розбудовою відповідної інфраструктури;

- Забезпечення підтримки створення ІТ-кластерів у агломераціях та великих містах, що мають необхідний потенціал та інфраструктуру тощо [2].

У затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179 Національній економічній стратегії на період до 2030 року зазначається, що зростання кількості населення, глобальні зміни клімату, стрімкий розвиток цифрової економіки, а також регіоналізація міжнародного виробництва створюють як виклики, так і нові можливості для України. Саме тому важливо мати узгоджене бачення щодо стратегічного курсу економічної політики України, що враховуватиме глобальні тренди та внутрішні можливості держави. Очікуваними результатами виконання цієї Стратегії є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави в економічній сфері, послідовна реалізація якого дасть змогу: стимулювати розвиток інновацій і модернізацію секторів економіки для забезпечення їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку; забезпечити розвиток людського потенціалу і виграти конкуренцію за таланти. У цьому документі зазначаються, зокрема, наступні завдання: -сприяння проведенню просвітницьких заходів щодо перенесення передового досвіду з сектору ІТ до промислових секторів створення майданчика для обміну досвідом із впровадження інноваційних технологій; -удосконалення механізму комерціалізації науково-технічних розробок, науково-дослідних робіт; - зменшення ризику реалізації інноваційних проектів через інструменти страхування таких проектів; -створення сприятливих умов для розвитку кластерів; -формування взаємовідносин та посилення співробітництва між закладами вищої освіти, науковими центрами та промисловістю; -інтеграція промислових кластерів України з Європейською платформою співпраці кластерів; -створення науково-технічних кластерів за участю базових

підприємств впровадження кращих доступних технологій відповідно до EU Best Available Techniques reference documents (Європейські довідкові документи) [3] та ін.

10 лютого 2021 року Міністерство освіти і науки України затвердило Наказ Про затвердження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до Європейського дослідницького простору (ЄДП). Як вказується в документі, впровадження дорожньої карти забезпечить:

- гармонізацію політики у сфері науки та інновацій відповідно до стандартів та норм ЄС;
- розширення доступу до наукових та інноваційних програм ЄС;
- розвиток дослідницьких інфраструктур України та їхню інтеграцію до дослідницьких інфраструктур ЄС;
- створення сприятливих умов для міжнародної та міжгалузевої мобільності вчених;
- застосування комплексного гендерного підходу у сфері науки та інновацій;
- застосування принципів відкритої науки та використання інструментів відкритого доступу ЄС;
- розвиток інноваційної інфраструктури з урахуванням кращих європейських практик;
- інтернаціоналізацію наукових досліджень та інновацій за межами ЄС[4].

На сьогоднішній день ЄС працює над формуванням нової політики ЄДП, яка буде орієнтована на підвищення конкурентоспроможності Європи, цифрову трансформацію та протидію глобальним викликам. У межах формування нових пріоритетів Європейського дослідницького простору МОН буде брати участь у спільних консультаціях з Європейською Комісією та залучати до обговорення експертне середовище України.

Європейський дослідницький простір або ЄДП – це спільний майданчик країн-членів ЄС та асоційованих країн, побудований для формування консолідованої політики у сфері досліджень та інновацій і забезпечення вільного руху дослідників та знань. Для України інтеграція до ЄДП є інструментом поглиблення співпраці з науковою спільнотою ЄС та адаптації до стандартів і норм Європейського Союзу у сфері науки й інновацій. Держава забезпечує інтеграцію національного дослідницького простору до Європейського дослідницького простору відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Концепція Європейського дослідницького простору складається з шістьох спільно визначених Європейською Комісією пріоритетів, навколо яких кожна країна ЄДП формує свою дорожню карту:

- підвищення ефективності національних дослідницьких систем;
- спільне вирішення проблем, зумовлених глобальними викликами;
- вільний ринок праці дослідників;
- гендерна рівність;
- відкрита наука та відкриті інновації;
- розвиток міжнародного співробітництва.

Епоха масового співробітництва, цифровізації та досягнення цілей сталого розвитку суттєво змінює інструменти проведення наукових досліджень. ЄДП дає можливість зробити перші кроки для пошуку цього виходу з порочного кола. Ключовий *перший крок*, це – зміна наукової політики України шляхом її узгодження з науковою політикою ЄДП. Серед основних урядових пріоритетів має з'явитись визнання випереджаючого розвитку науки, яка буде на початку спиратися на розвиток європейської спільноти та Європейського Єдиного ринку. На цьому етапі українська спільнота стає складовою частиною Європейської спільноти, а створення умов для широкого та вільного обміну «мізками» має прийти на заміну відтоку талановитих науковців різного віку. Такі зміни в реальному житті можуть відбутися тільки при зміні способу мислення і дій у вчених, влади та суспільства в цілому. *Другий крок*, це -

широка інтернаціоналізація системи організації наукових досліджень, розробка стратегії розумної спеціалізації України у рамках Європи, концентрація необхідних ресурсів для забезпечення робіт у проривних напрямках з врахуванням зусиль ЄС[4].

Інтероперабельність національної дослідницької та інноваційної системи з Європейською забезпечується шляхом реалізації пріоритетів Європейського дослідницького простору, а також переходу до розвитку Європейської Відкритої інноваційної екосистеми на основі квадрупольної інноваційної моделі (влада, бізнес, наука&освіта, громадянське суспільство) та розвитку міжнародного співробітництва.

Українські автори пропонують удосконалити функції всіх ланок системи управління освітою, реформувати МОН України, запровадити реальне самоврядування і автономію навчальних закладів, внести зміни в організаційну і методичну форми здобуття дошкільної шкільної освіти.

Так, 6 грудня 2021 року Міністр цифрової трансформації презентував план реформації ІТ-освіти до 2030 року на конференції Synergy 2021 IT Business & IT Education. Під час заходу було презентовано Дорожню карту проекту з реформування ІТ-освіти, яка була розроблена Міністерством освіти і науки спільно з Міністерством цифрової трансформації та охоплює 15 ініціатив у сферах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та неформальної освіти. Також представлено таймлайн впровадження ініціатив, починаючи з першого кварталу 2022 року до 2023 та ефект запропонованих ініціатив у перспективі 10 років. [5]. Відповідно до Плану реформацій - невід'ємною складовою успішної реформи ІТ-освіти має стати синергія держави, бізнесу та освітніх закладів.

Інтеграція України до Європейського дослідницького простору відкриває можливості для створення «внутрішнього європейського ринку» формування єдиної загальноєвропейської політики для розвитку основних напрямів науки й техніки в країнах Європи, науково-технічних розробок, вільного обміну знаннями, результатами досліджень, розширення сфер і обсягів досліджень,

підвищення конкурентоспроможності й практичного використання наукових розробок. Інтеграція науки України в Європейський дослідницький простір створює можливість сконцентрувати вчених в різних сферах науки та технологій і буде сприяти ефективному переміщенню знань між державними та приватними структурами (з урахуванням охорони прав інтелектуальної власності), дасть змогу запровадити європейські стандарти щодо процедур експертної оцінки довготермінових проектів європейського рівня, які включають дослідницькі інфраструктури, центри передового досвіду, а також процедури оцінювання наукових інституцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 0.03.2021 р. № 179 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
4. Про затвердження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського до європейського дослідницького простору : Наказ Міністерства освіти і науки від 10.02.2021 р. №167 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-dorozhnoyi-karti-z-integraciyi-naukovo-innovacijnoyi-sistemi-ukrayini-do-yevropejskogo-doslidnickogo-prostoru>
5. Презентовано дорожню карту ІТ освіти до 2030 р 16 грудня 2021 року URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/prezentovano-dorozhnyu-kartu-reformuvannya-it-osviti>

REFERENCES

1. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
2. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi straherii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.08.2020 r. № 695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

3. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku:
Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 0.03.2021 r. № 179 URL:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

4. Pro zatverdzhennia dorozhnoi karty z intehtatsii naukovo-innovatsiinoi systemy Ukrainy do yevropeiskoho do yevropeiskoho doslidnytskoho prostoru : Nakaz Ministerstva osvity i nauky vid 10.02.2021 r. №167 URL:<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-dorozhnoyi-karti-z-integraciyi-naukovo-innovacijnoyi-sistemi-ukrayini-do-yevropejskogo-doslidnickogo-prostoru>

5. Presentovano dorozhniu kartu IT osvity do 2030 r 16 hrudnia 2021 roku
URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/presentovano-dorozhnyu-kartu-reformuvannya-it-osviti>